

ULKOASIAINVALIOKUNNAN MIETINTÖ 12/2012 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle kauppaa, kehitystä ja yhteistyötä koskevan sopimuksen muuttamisesta Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Etelä-Afrikan tasavallan välillä tehdyn sopimuksen hyväksymisestä sekä laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 5 päivänä kesäkuuta 2012 lähettänyt ulkoasiainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle kauppaa, kehitystä ja yhteistyötä koskevan sopimuksen muuttamisesta Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Etelä-Afrikan tasavallan välillä tehdyn sopimuksen hyväksymisestä sekä laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuulu-

vien määräysten voimaansaattamisesta (HE 50/2012 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa on ollut kuultavana

- yksikön päällikkö Jorma Suvanto, ulkoasiainministeriö.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi kauppaa, kehitystä ja yhteistyötä koskevan sopimuksen muuttamisesta Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Etelä-Afrikan tasavallan välillä syyskuussa 2009 tehdyn sopimuksen ja lain sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Sopimus on luonteeltaan sekasopimus, jonka määräykset kuuluvat osittain jäsenvaltion ja osittain Euroopan unionin toimivaltaan.

Muutossopimuksen tarkoituksena on saattaa sopimus ajan tasalle ja mahdollistaa yhteistyön syventyminen. Sopimuksella muutetaan taloudellista yhteistyötä, kehitysyhteistyötä ja yhteis-

työtä muilla aloilla koskevia sopimusmääräyksiä. Suurin muutos on tiettyjen poliittista yhteistyötä koskevien uusien sopimusmääräysten lisääminen alkuperäiseen sopimukseen. Nämä sopimusmääräykset koskevat muun muassa vuosittuhattavoitteita, joukkotuhohaseita, terrorismin torjuntaa, rahanpesua ja terrorismin rahoitusta, järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa, pienaseita ja kevytaseita, palkkasotilaita, maahanmuuttoa koskevaa yhteistyötä ja kansainvälistä rikostuomioistuinta.

Osapuolet hyväksyvät tämän sopimuksen omien menettelyjensä mukaisesti. Muutossopimus tulee voimaan sitä kuukautta seuraavan

kuukauden ensimmäisenä päivänä, jonka aikana osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen tarvittavien menettelyjen päätökseen saattamisesta.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti sopimuksen kanssa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Johdanto

Käsittelyssä oleva sopimus on tärkein ja laaja-alaisin Euroopan Unionin (EU) ja Etelä-Afrikan suhteita määrittelevä kauppaa, kehitystä ja yhteistyötä koskeva sopimus (Trade, Development and Cooperation Agreement, TDCA-sopimus). Sopimus tuli voimaan 2004 (SopS 67 ja 68/2004). Sopimuksen mukainen määräaikaistarkastelu aloitettiin EU:n komission johdolla jo 2006, ja sopimus valmistui 2009. Lähtökohtana oli syventää yhteistyötä tietyillä aloilla ja ajantasaistaa EU:n ja Etelä-Afrikan sopimussuhteet kansainvälisten sitoumusten ja velvoitteiden, kuten Cotonou-sopimuksen (SopS 69/2005), YK:n vuosittain julistuksen ja eri YK-sopimusten ja päätöslauselmien kanssa. Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi muutetun sopimuksen.

Yleistä

Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota yleisemmin Afrikan kehitykseen ja talouskasvun mahdollisuuksiin. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi ja EU kehittävät suhteita Afrikan maihin laaja-alaisesti.

Saadun selvityksen mukaan useat Afrikan valtiot ovat maailman nopeimmin kasvavia talouksia. Talouden moottoreina ovat väestö, nopea kaupungistuminen, teknologiasovellusten vaikuttavuus ja hallintokulttuurin paraneminen. Kiinan investoinneilla ja luonnonvarojen hyödyntämisellä on tärkeä osuus tässä kehityksessä. Kiina on kasvattanut asemaansa Afrikassa erityisesti öljy- ja kaivosteollisuudessa. Myös teleliikenne ja matkapuhelinpalvelut ovat tärkeä talouskasvun lähde. Matkapuhelinliittymien mää-

rä on kasvanut Afrikassa tasaisesti 20 prosenttia vuosittain. Arvioiden mukaan pankkialalla on hyvät mahdollisuudet laajentua Afrikassa.

Väestörakenne on Afrikalle sekä mahdollisuus että haaste. Tulevaisuudessa puolet maailman väestörikkaimmista talouksista on Afrikassa. Väestörakenne on nuori verrattuna ikääntyvään Eurooppaan ja Kiinaan. Afrikassa on runsaasti työvoimaa. Halvan työvoiman määrä saataakin siirtää tulevaisuudessa tuotantoa Aasian ikääntyvistä yhteiskunnista Afrikkaan. Afrikan haasteena on hyödyntää kestäväällä tavalla inhimillinen pääoma. Koulutetusta työvoimasta on puute. Valiokunta muistuttaa, että arvioiden mukaan Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa noin joka kolmas lapsi ei pääse kouluun. Koulutetun työvoiman puute on johtanut muun muassa siihen, että yritykset kouluttavat itse omaa henkilökuntaansa.

Useat kasvavat taloudet Afrikassa ovat perushyödykeriippuvaisia, mikä tekee niistä haavoittuvia esim. hintavaihteluille ja globaaleille talouskriiseille. Talouskasvusta huolimatta yhteiskunnat ovat useissa Afrikan maissa edelleen epätasa-arvoisia. Afrikan talouden yksi suurimmista haasteista on infrastruktuurin puute. Tämä on keskeinen alue, johon alueen valtioiden tulisi investoida.

Valiokunta muistuttaa, että Afrikan talouskasvu riippuu alueen valtioiden vakaudesta. Alueen demokratisoitumiskehitys on ollut lupaavaa. Toisaalta esimerkiksi Pohjois-Afrikan ja Sahelin tilanne on edelleen epävakaa ja kehitystä on vaikea arvioida. Arabikevät on osoittanut, että sosiaaliset ongelmat vaativat laaja-alaista muutosta, josta talouskasvu on vain yksi osa. Valiokunta katsoo, että demokratia- ja oikeusvaltiokehitys on oleellinen osa kestävästä kehitystä Afrikassa.

Yksityiskohtaiset perustelut

Valiokunta huomauttaa, että Etelä-Afrikalla on keskeinen rooli eteläisen Afrikan ja laajemman alueen talousintegraatiossa. Etelä-Afrikasta ei kuitenkaan ole kehittynyt niin vahvaa Afrikan talouden tai demokratian veturia kuin aikoinaan arvioitiin. African National Congress (ANC) on ollut vallassa 18 vuotta, ja tyytymättömyys sen toimintaan ja saavutuksiin on lisääntynyt. Kansainvälisen taloustilanteen lisäksi Etelä-Afrikan pitkäaikaiset rakenteelliset ongelmat ovat vaikuttaneet siihen, ettei maa ole pysynyt hallituksen tavoittelemassa kasvuprosentissa. Etelä-Afrikan talouskasvuennuste on noin kolme prosenttia, mikä on alle eteläisen Afrikan ja BRICS-maiden kasvulukemien. Eräiden asiantuntijoiden mukaan hallituksen epäroivä suhtautuminen tiettyihin kansainvälisiin yritysostoihin sekä ANC:n nuorisjärjestön aloittama keskustelu kaivosten kansallistamisesta on vaikuttanut kielteisesti Etelä-Afrikan maineeseen investointikohteena. Työttömyys on korkea, vain 55 prosentilla työikäisistä on työtä ja alle 25-vuotiaista eteläafrikkalaisista yli puolet on työttöminä.

EU on edelleen Etelä-Afrikan suurin kauppakumppani, mutta se on tiivistänyt suhteitaan nouseviin talouksiin, erityisesti Kiinaan. Se on ainoana Afrikan maana G20-ryhmän jäsen. Etelä-Afrikka on EU:n tärkein kauppakumppani Afrikassa. Se sijoittui EU:n kauppakumppaneista viennin ja tuonnin osalta sijalle 17 vuonna 2010. Etelä-Afrikan viennistä EU:hun suuntautui vuonna 2010 lähes 30 % ja tuonnista yli 30 % oli EU:n alueelta. Tuonti EU:n alueelle on kasvanut viime vuosina ja valikoima on laajentunut. Suomen ja Etelä-Afrikan välinen kauppa on jatkanut kasvuaan, mutta se ei ole yltänyt talouskriisiä edeltäneelle tasolle. Suomen tuonti (pääosin nikkeliä) Etelä-Afrikasta on kasvanut viime vuosina, ja sen arvo kohosi yli 301 miljoonaan euroon vuonna 2011. Viennin arvo jää edelleen selvästi alhaisemmaksi kuin taantumaa edeltävänä aikana. (Huippuvuotena 2007 viennin arvo oli yli 546 miljoonaa euroa). Merkittävä tekijä on puhelinlaitteiden, niiden osien ja tarvikkeiden osuuden lasku noin kolmasosaan vuodesta 2008.

EU:n jäsenvaltiona Suomen ja Etelä-Afrikan väliset suhteet määrittävät olennaisilta osin TDCA-sopimuksen kautta. Tärkeimmät maiden väliset kahdenväliset sopimukset käsittelevät kaksinkertaisen verotuksen välttämistä ja sijoitusten edistämistä ja vastavuoroista suojaamista sekä kehitysyhteistyötä.

Hallituksen esityksen mukaan käsittelyssä olevan sopimuksen tarkistuksen keskeinen tavoite oli uudistaa tietyt TDCA-sopimuksen poliittista yhteistyötä koskevat sopimusmääräykset ja jatkaa kaupan vapauttamista. Kauppaa koskevat määräykset suljettiin kuitenkin neuvotteluiden ulkopuolelle, kun Etelä-Afrikka liittyi EU:n ja eteläisen Afrikan maista koostuvan SADC-ryhmän (Southern African Development Community) välillä samaan aikaan käytyihin talouskumppanuusneuvotteluihin (EPA eli Economic Partnership Agreement). Etelä-Afrikka jättäytyi kuitenkin EU:n ja AKT-maiden välillä vuonna 2007 neuvotellun tavarakauppaan rajoituneen ensivaiheen EPA-sopimuksen ulkopuolelle. Neuvottelut maan osallistumisesta EPA-sopimukseen ovat edelleen kesken. Valiokunta viittaa aikaisempiin EPA-sopimuksista esittämiinsä kantoihin (UaVX 8/2011 vp, UaVX 4/2010 vp) ja korostaa näiden sopimusten neuvottelemista niin, että ne edistävät johdonmukaisella ja kestäväällä tavalla EU:n ja kehitysmaiden välistä yhteistyötä. Valiokunta korostaa, että neuvotteluissa tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että sopimuksilla edistettäisiin alueellista integraatiota sekä kumppanimaiden välistä yhteistyötä.

Etelä-Afrikka on yksi EU:n strategisista kumppaneista. EU on korostanut tässä kumppanuudessa Etelä-Afrikan roolia koko Afrikan tasolla ja sen asemaa alueen ankkurivaltiona. Valiokunta viittaa aikaisempaan esitykseensä strategisten kumppanuuksien kehittämistä ja yksilöidymmästä maakohtaisesta tavoitteenasettelusta (UaVM 3/2012 vp). Valiokunta pitää tärkeänä, että muutetussa sopimuksessa osapuolet sitoutuvat toimimaan yhteistyössä torjuakseen terrorismia, rahanpesua ja terrorismin rahoittamista, järjestäytyntä rikollisuutta, joukkotuhoaseiden leviämistä, pien- ja kevytaseiden laitton

ta leviämistä sekä palkkasotilastoimintaa. Sopimus kattaa myös maahanmuuttoa koskevan yhteistyön, mukaan lukien laittoman siirtolaisuuden torjunnan. Valiokunta pitää hyvänä, että sopimuksessa korostetaan aiempaa vahvemmin kestävää kehitystä ja EU:n ja Etelä-Afrikan väliseen vuoropuheluun kuuluviin aloihin on lisätty kunnollisten työolojen edistäminen.

Muutettu sopimus on tehty Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (nyt SEUT 217 ja 218 artiklat) pohjalta. Sopimus sisältää sekä unionin että sen jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä ja on näin ollen jaetun toimivallan sopimus (niin sanottu sekasopimus), jossa osapuolina ovat sekä EU että sen jäsenvaltiot. Sopimus edellyttää siksi sekä unionin että jäsenvaltioiden hyväksyntää. Hallituksen esityk-

sessä on tehty perusteellisesti selkoa eduskunnan suostumuksen tarpeellisuudesta ja käsittelyjärjestyksestä. Esityksen mukaan sopimus voidaan hyväksyä äänen enemmistöllä ja ehdotus sen voimaansaattamislainsäädännön hyväksymiseksi voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella ulkoasiainvaliokunta ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä tarkoitetun sopimuksen ja

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

Helsingissä 13 päivänä marraskuuta 2012

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Timo Soini /ps
vpj. Pertti Salolainen /kok
jäs. Jouni Backman /sd
Christina Gestrin /r
Pekka Haavisto /vihr
Ilkka Kanerva /kok
Ilkka Kantola /sd
Saara Karhu /sd
Mari Kiviniemi /kesk

Katri Komi /kesk
Johannes Koskinen /sd
Annika Lapintie /vas
Maria Lohela /ps
Petteri Orpo /kok
Tom Packalén /ps
Aila Paloniemi /kesk
Ben Zyskowitz /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Raili Lahnalampi.